

IN
STAPPEN

5

X EEN GOED
VERHAAL

coöperaties

Nieuwe regierol voor bewoners Coöperaties in opmars, een kijkje achter de schermen bij 5 succesvolle initiatieven en een plan om in 5 stappen tot een eigen coöperatie te komen.

cmo stamm.

coöperaties

cmo stamm.

5 coöperaties

X EEN GOED VERHAAL

6 Voorwoord: nieuwe regierol voor bewoners

13 Dienstverlening

Zorgzaam Gasselternijveen

19 Winkelbedrijf

Dorpswinkel Sauwerd

25 Leefbaarheid

Dorpscoöperatie Kloosterburen

29 Leefbaarheid

Dorpsloket Grijpskerk

35 Zorg

Zorgcoöperatie Hoogeloon

5 coöperaties

X EEN GOED VERHAAL

41 Stappenplan

1 Start met kopgroep

2 Lokale kracht aanboren

3 Droomscenario ontwikkelen

4 Verdienmodel uitwerken

5 Oprichting coöperatie

Volle bloei

45 Gouden tips

47 CMO STAMM: advies en begeleiding

49 Juridische, fiscale, financiële en operationele aspecten

51 CMO STAMM

coöperaties | nieuwe regierol voor bewoners

De coöperatie is een vorm van zelforganisatie van producenten of verbruikers, gericht op het vergroten van de economische macht en het behalen van schaalvoordeel.

Coöperaties zijn in opmars. Op allerlei plekken in Nederland bundelen mensen hun krachten om meer invloed te krijgen over hun eigen leefwereld. Zorgcoöperaties, energiecoöperaties, coöperaties voor groenbeheer, vervoer, het runnen van een plaatselijke supermarkt, bibliotheek, zwembad of theater. Waar de overheid en gevestigde instituties zich terugtrekken, nemen inwoners het over. Soms nemen ze het ook over omdat ze het simpelweg beter kunnen.

Een revolutionaire meelfabriek

Wie had gedacht dat dit klassieke model een herintrede zou maken in de 21e eeuw? De eerste coöperatie stamt uit Engeland, anno 1760; een meelfabriek waarvan de arbeiders zelf de eigenaar waren. Het bleek een succesformule en vanaf het begin van de 19e eeuw schoten coöperaties als paddenstoelen uit de grond, ook in Nederland.

voorwoord

Nederland coöperatieland

Nederland kent een rijke coöperatieve geschiedenis. Eerst werden er veel zuivelcoöperaties opgericht, zoals de Domo, het huidige Friesland Campina, wat overigens nog steeds een coöperatie is. Maar ook bloemen- en tuinbouwveilingen, veel vooroorlogse winkels, de boerenleenbank, woningbouwverenigingen en op kleine schaal talloze inkoop-, verkoop- en andere coöperaties.

Krachtig wapen

Met terugwerkende kracht blijkt dat het fenomeen coöperatie een belangrijke rol heeft gespeeld in de economische emancipatie van grote groepen van de bevolking. De coöperatie is een krachtig organisatiemodel voor burgerinitiatieven.

Nieuwe lichtung

Hoewel coöperaties nooit helemaal weg zijn geweest, is er momenteel sprake van een flinke opleving. De achterliggende drijfveren zijn niet heel anders dan een eeuw geleden: ook nu gebruiken inwoners de coöperatie om het heft in eigen hand te nemen, door samen sterk te staan. De vraag is: waarom nu? Het antwoord komt van twee kanten.

Waar voorzieningen wegvallen,

ontstaat een noodzaak om het zelf te doen.

Meer dan noodzaak

Aan de ene kant, noem het de negatieve drijfveer, zijn veel voorzieningen aan het afbrokkelen. Dit treft vooral landelijke gebieden. Zorginstellingen trekken zich terug naar de grote kernen, dorpswinkels verdwijnen, het openbaar vervoer wordt minder, bedrijven trekken soms weg en vul zelf maar aan. Waar voorzieningen wegvallen, ontstaat een noodzaak om het zelf te doen.

Regierol inwoners

Coöperaties bieden aan de andere kant ook interessante voordelen. Het is heel prettig als je meer invloed hebt op je leefomgeving. Het is heel fijn als de menselijke maat weer terugkomt in de zorg. Coöperaties smeden gemeenschapzin en dragen bij aan vitale wijk- of dorpseconomie. De voordelen zijn legio.

Tel uit je winst

Er is nog een ander groot, potentieel voordeel: geld. Een coöperatie moet zichzelf per definitie kunnen bedruipen. De meeste bestaande coöperaties doen dat.

Sterker nog: coöperaties creëren vaak een aanmerkelijke kostenbesparing. Zo ontstaan interessante verdienmodellen. Veel coöperaties kiezen ervoor de winst te investeren in nieuwe projecten die ten goede komen aan de leefbaarheid. Zo wordt het verdiende geld teruggeploegd in de gemeenschap.

Wij willen ook een coöperatie

Iedere coöperatie is anders, maar een aantal stappen komt altijd voorbij:

- Bewustwording en inzicht in noodzaak en kansen
- Het verkennen van lokale kracht en potentie
- Ontwikkelen van droomscenario
- Concrete plannen
- Juridische, fiscale en financiële aspecten
- Implementatie: oprichting coöperatie
- Energie vasthouden, aandacht voor continuïteit en het coöperatieve samenwerken vormgeven

Er zijn veel voorbeelden van coöperaties die al deze stappen heel succesvol zelf hebben doorlopen. Vijf coöperaties bieden in deze publicatie inzicht in hun verhaal, hun aanpak, financiën en ze geven gouden tips aan anderen. Duidelijk is dat het een proces is van vallen

Inwoners beslissen samen

over de activiteiten van de coöperatie

en opstaan. Gelukkig kunnen we leren van elkaars ervaringen. Verderop in dit boekje staat een stappenplan waar CMO STAMM veel mee werkt in de begeleiding van coöperaties: in 5 stappen naar een coöperatie.

Coöperatie: succesvol organisatiemodel voor burgerinitiatieven

In coöperaties wordt de lokale kracht van inwoners ingezet en te gelde gemaakt voor de eigen leefomgeving en dat heeft veel voordelen, zoals:

- Inwoners nemen een regierol op zich en beslissen samen over de activiteiten van de coöperatie
- Een gezamenlijke coöperatie van inwoners bevordert samenhang en betrokkenheid
- De coöperatie biedt maatwerk, wordt breed gedragen en draait deels op de eigen inzet en inbreng van inwoners
- De winst van de coöperatie vloeit terug in de gemeenschap
- Inwoners hebben met hun coöperatie een sterke positie in samenwerking met andere partijen (gemeenten en instellingen)

Niet alleen de leden hebben voordeel van de coöperatie, maar ook de bredere omgeving. Dat geldt ook voor gemeenten en instellingen. Zij kunnen taken overdragen aan de coöperaties van inwoners. Op deze manier worden de coöperaties nieuwe partners aan wie (gemeentelijke) taken kunnen worden overgedragen. Het is soms wat wennen voor gemeenten en instellingen als zij op deze manier regie en beheer van publieke taken uit handen geven.

De praktijk leert echter dat er een nieuwe lichte coöperaties in opmars is die zich met lokale kracht en met succes inzet voor de leefbaarheid van dorpen en wijken.

Stappenplan

Coöperaties in oprichting hebben behoefte aan een stappenplan, aan aanjagers, meedenkers, aan begeleiding bij het ontwikkelen van verdienmodellen, aan ruimte om deze nieuwe vorm van ondernemerschap te ontwikkelen, aan ondersteuning in alle fasen. Dat geldt ook voor de fase ná de formele oprichting, als het aankomt op het vasthouden van de energie

En er is behoefte aan

inspiratie en aanmoediging

van succesvolle voorbeelden

van het begin en het inhoud geven aan het duurzame coöperatieve samenwerken. En er is behoefte aan inspiratie en aanmoediging van succesvolle voorbeelden.

De voorbeelden zijn inmiddels legio, getuige ook de bescheiden selectie met nieuwe voorbeelden in deze publicatie. Met trots gepresenteerd, voor eenieder die het zicht op de eigen mogelijkheden wil verrijken

Yvonne Turenhout
Directeur-bestuurder CMO STAMM

coöperaties

5

X EEN GOED
VERHAAL

DIENTSTVERLENING

ZORGZAAM GASSELTERNIJVEEN

Dorpscoöperatie, Supermarkt
en de Huiskamer van Gasselternijveen

GASSELTERNIJVEEN

AA EN HUNZE
DRENTHE

1.887 INWONERS

DORPSCOÖRPERATIE
DE BRUG SINDS 2017

ZORGZAAM GASSELTERNIJVEEN

Het verhaal van bewonersregie

in Gasselternijveen

Gasselternijveen, een prachtig dorp in het veenkoloniale gebied van Drenthe, met 850 huishoudens, zet zich in voor versterking van de leefbaarheid. De inwoners hebben in een dorpscoöperatie een mooie organisatievorm gevonden voor hun initiatieven. Een kopgroep waarin alle dorpse geledingen vertegenwoordigd waren zette de eerste stappen.

De aanpak

Samenwerking is slagkracht. Dat heeft Gasselternijveen laten zien. In een jaar tijd zorgden de inwoners voor een Huiskamer en een supermarkt (De Dagwinkel) en werken ze aan een Coördinatiepunt waar inwoners terecht kunnen met verzoeken of met aanbod voor hulp en steun aan elkaar.

Huiskamer van Gasselternijveen

Als één van de hoofdkernen in de gemeente Aa en Hunze zou het dorp eigenlijk dagopvang voor ouderen moeten hebben. Toch was die er niet. Voor oudere inwoners betekende

dit een probleem. De enige mogelijkheid voor hen om voor dagopvang in aanmerking te komen was: een indicatie aanvragen bij de gemeente en vervoerd worden naar een ander dorp waar die dagopvang wel aanwezig is. Dat paste niet bij Gasselternijveen.

De wensen van Gasselternijveen

- een laagdrempelige voorziening in het dorp voor ontmoeting en gezellig samenzijn
- korte lijnen naar de huisarts, de wijkverpleegkundige en de fysiotherapeut
- voorkomen dat ouderen zorg nodig hebben
- open karakter

Aan al deze wensen wordt voldaan in de Huiskamer van Gasselternijveen. In eigen beheer, met veel vrijwilligers en met inzet van een coördinator kun je op drie ochtenden per week elkaar ontmoeten en samen eten in de Huiskamer van Gasselternijveen.

TIP

Geef veel bekendheid aan je initiatief en schakel iedereen in om je boodschap te vertellen.

ZORGZAAM GASSELTERNIJVEEN

Een dorpscoöperatie betekent voor ons:

een krachtige vorm van samenwerking

om nieuwe initiatieven te ontwikkelen

Financiën – de rol van de gemeente

De Huiskamer met veel vrijwillige inzet vanuit het dorp bespaart (Wmo) indicaties die de gemeente Aa en Hunze anders zou moeten verstrekken. Het bespaart ook kosten van vervoer naar andere dorpen die wel dagopvang hebben. De Huiskamer voorziet in een wens die voorkomt dat kostbare indicaties nodig zijn. De gemeente heeft dit gezien en gewaardeerd: het Huiskamerproject wordt financieel ondersteund door de gemeente. Dit maakt het mogelijk om een coördinator in te zetten. Het dorp heeft er hiermee onder eigen regie een voorziening bij.

Supermarkt en Nij Naoberschap

Na het succes van De Huiskamer kreeg Gasselternijveen het voor elkaar de supermarkt weer te heropenen als Dagwinkel. De oude supermarkt sloot haar deuren, zeer tegen de wens van het dorp. Onder meer door een grote crowdfunding campagne en inzet van vrijwilligers lukt het de supermarkt een herstart te geven.

Zo heeft het dorp nu een supermarkt en een Huiskamerproject. Inmiddels wordt ook gewerkt aan een dorpsloket waar alle dorpsgenoten terecht kunnen voor hulp, steun en gezelligheid. Hier worden straks de honderden vormen van nieuw naoberschap die inwoners elkaar blijkens een enquête willen bieden bij elkaar gebracht.

Dorpscoöperatie

De Huiskamer en de Dagwinkel tonen aan wat samenwerking van dorpsbewoners, ondernemers en instellingen teweeg kan brengen. Dat smaakte naar meer. Zo is het plan ontstaan om een dorpscoöperatie op te richten (opgericht in 2017), als vliegwiel voor nog veel meer initiatieven die de leefbaarheid in het dorp versterken: naast het dorpsloket onder meer ouderenhuisvesting, vervoer, diensten en een initiatief rond eenzaamheid.

Gouden tips uit Gasselternijveen

- Start met een kleine kopgroep, maar zorg dat iedereen in het dorp vanaf het begin mee kan doen.
- Zorg voor ondersteuning van experts die je kunnen adviseren over een plan van aanpak, verdienmodellen, juridische zaken en organisatiemodellen (bijvoorbeeld coöperaties) en die ervaringen van elders inbrengen.
- Geld is niet het grootste probleem: als je klein begint heb je niet meteen veel geld nodig.
- Niet wachten tot alles in de puntjes is geregeld, maar gewoon beginnen, de eerste stap zetten, dat is het belangrijkste.

WINKELBEDRIJF

DORPSWINKEL SAUWERD

Dorpswinkel Adorp – Sauwerd - Wetsinge

SAUWERD

WINSUM
GRONINGEN

1.100 INWONERS

COÖRPERATIE
SINDS 2016

1

2

3

4

5

DORPSWINKEL SAUWERD

Het verhaal van de supermarkt

in Sauwerd

De uitbater van de dorpswinkel in Sauwerd besloot in maart 2016 zijn winkel te sluiten vanwege een gebrek aan baten. Dit leidde tot veel reacties in het dorp. Voor het hele dorp, maar zeker voor de oudere bewoners zou het verdwijnen van de winkelvoorziening een probleem zijn.

Haalbaarheidsonderzoek door dorp

Een haalbaarheidsstudie, uitgevoerd door de vereniging Dorpsbelangen Sauwerd-Wetsinge, concludeerde dat de behoefte aan de dorpswinkel groot was. Bij gebrek aan een nieuwe uitbater besloot het dorp de winkel in de vorm van een dorpscoöperatie met vrijwilligers voort te zetten. Daarmee is uiteindelijk bereikt dat de winkel open blijft. Bovendien heeft het dorp kansen benut om de winkel een bredere functie te geven. De initiatiefnemers zien de winkel als een centraal en bindend fenomeen in Sauwerd en de omliggende dorpen. Het is niet alleen een plek voor een boodschapje, maar ook voor een praatje en mogelijk een scala aan aanvullende diensten en activiteiten.

Huis-aan-huis-actie

De initiatiefgroep heeft een huis-aan-huis actie georganiseerd om bewoners te vragen of ze lid willen worden van de dorpscoöperatie. Meer dan 70% van de huishoudens (bijna 400 huishoudens) reageerde hier positief op en was bereid 20 euro per jaar te betalen. Door deze actie kon de dorpscoöperatie bij de oprichting in oktober 2016 van start gaan met 400 leden. De dorpscoöperatie werkt naast een grote groep van ongeveer 50 vrijwilligers samen met lokale ondernemers en verenigingen, kerken en andere voorzieningen in de dorpen. Het grote draagvlak onder bewoners en organisaties in de dorpen is een belangrijke succesfactor voor de dorpscoöperatie.

De focus van de dorpscoöperatie ligt in eerste instantie bij de dorpswinkel: deze moet in stand worden gehouden. Daarvoor was het nodig het winkelpand in eigendom te verkrijgen. Dat is gelukt dankzij steun vanuit verschillende fondsen, stichtingen, overheden, bewoners en de Rabobank.

DORPSWINKEL SAUWERD

De financiële bijdrage van de provincie

opende voor ons deuren bij andere geldverstrekkers

Financiën

Na een aanvraag bij het uitvoeringsprogramma leefbaarheid van de provincie Groningen volgde een snelle toekenning. Dit opende de deuren bij fondsen en andere geldverstrekkers. Naast het brede draagvlak onder bewoners en de inzet van tientallen vrijwilligers was dat een belangrijke succesfactor. Voor de dorpswinkel gold dat snelle helderheid over de financiën, een relevant netwerk en geloof in het eigen plan doorslaggevend waren voor het succes.

De dorpscoöperatie is eigenaar en er is een aparte werkmaatschappij voor het personeel (2,5 fte). Inmiddels is een bedrijfsleider aangesteld. Zo zorgt de dorpscoöperatie ook voor werkgelegenheid. Nu de dorpscoöperatie zo succesvol een dorpswinkel heeft overgenomen zijn nieuwe ideeën ontstaan, onder andere op het gebied van energie.

Gouden tips uit Sauwerd

- Zorg voor een relevant netwerk van vrijwilligers, ondernemers, verenigingen, kerken, voorzieningen, overheden, enzovoort
- Weet dat een positieve beslissing over financiële steun van de één nieuwe deuren opent bij anderen, bij fondsen, stichtingen en overheden
- Geloof in je plan
- Werk aan breed draagvlak, doe het samen
- Vier alle tussentijdse successen.

LEEFBAARHEID

DORPSCOÖPERATIE KLOOSTERBUREN

Dorpscoöperatie van vijf dorpen: Klooster&Buren

KLOOSTERBUREN
KLEINE HUISJES, MOLENRIJ,
HORNHUIZEN EN
KRUISWEG

**DE MARNE
GRONINGEN**
1.498 INWONERS

**DORPSCOÖPERATIE
KLOOSTER&BUREN**
SINDS 2015

coöperatie **3/5**

DORPSCOÖPERATIE KLOOSTERBUREN

Het verhaal van keukentafel

tot coöperatie

In Noord Groningen heeft een initiatief van inwoners uit vijf dorpen – Kloosterburen, Molenrij, Hornhuizen, Kleine Huisjes en Kruisweg – geleid tot een indrukwekkende dorpscoöperatie: de Coöperatie Klooster&Buren.

Vanuit Stichting SintJan (de initiatiefnemer) is jarenlang gewerkt aan een nieuw concept voor de toekomst van een dunbevolkte regio. De Stichting is daarmee de grondlegger van de coöperatie en van de nieuwe werkwijze die hoort bij het coöperatieve samenwerken. Het burgerinitiatief werd in 2014 één van de landelijke krimpexperimenten van het ministerie van BZK. Het experiment was een antwoord op de negatieve gevolgen van krimp voor de regio. Inwoners besloten het heft in eigen hand te nemen en richtten in 2015 de Coöperatie Klooster&Buren op. Sinds de oprichting volgen de ontwikkelingen zich in sneltreinvaart op.

De aanpak

De ontwikkeling van keukentafel-initiatief tot een groot bedrijf met vastgoed en eigen personeel kent een lange voorgeschiedenis. Het resultaat is indrukwekkend: veel coöperaties zijn gericht op één aspect van leefbaarheid, zoals een winkelvevoorziening, zorg, welzijn, energie, de openbare ruimte en een moestuin. In Kloosterburen en de omliggende dorpen gaat het over alles wat impact heeft op de leefbaarheid van het gebied. De coöperatie heeft ingezet op een forse regierol voor de dorpen, waardoor inwoners het op een aantal terreinen voor het zeggen hebben.

De rijke historie van de coöperatie kent valkuilen, buitenkansen, tegenslagen en grote successen. De rode draad van de coöperatie is: we ontwikkelen vanuit wat er nodig is, vanuit de vraag in de dorpen. Om hier zicht op te krijgen zijn tal van bijeenkomsten georganiseerd: informatiebijeenkomsten, enquêtes, bewonersavonden, toekomstateliers, ledenvergaderingen, werkbezoeken enzovoort. Het ledenaantal is sinds de oprichting verdrievoudigd, de betrokkenheid is groot, er zijn veel vrijwilligers en de ledenvergaderingen worden druk bezocht.

Een greep uit de resultaten

De Kloostertuin in het hart van Kloosterburen is van de gemeente overgenomen door bewoners, zij ontwikkelen en onderhouden de tuin, er wordt groente verbouwd voor de dorpskeuken. De Nicolaaskerk is overgenomen en een plan voor renovatie, restauratie en goed gebruik wordt gerealiseerd. De bibliotheek, de boeken zijn overgenomen en de uitleen wordt georganiseerd door vrijwilligers. Toen zorgaanbieders besloten zich terug te trekken uit het dorp besloot de coöperatie

DORPSCOÖPERATIE KLOOSTERBUREN

De financiële bijdrage van de provincie

opende voor ons deuren bij andere geldverstrekkers

om de zorg voor verstandelijk gehandicapten en ouderen voortaan zelf te organiseren, met eigen personeel. En toen het plaatselijke verzorgingshuis te koop kwam deed de stichting SintJan in samenspraak met de dorpscoöperatie een bod. Met succes. Sinds eind 2017 is het dorp de trotse eigenaar en wordt gewerkt aan een bruisende plek om te wonen, voor ondernemerschap, voor ontmoeting en activiteiten. In het pand is ook de bibliotheek gevestigd.

Belangrijkste uitdaging op dit moment: de coöperatie ontwikkelt zich van vrijwilligersinitiatief tot een bedrijf met eigen personeel en vastgoed. Hoe geef je dat samen vorm? Hoe verduurzaam je coöperatieve samenwerken in de praktijk?

Financiën

De coöperatie is financieel ondersteund vanuit de gemeente De Marne, de provincie Groningen en door andere partners en fondsen, waaronder het Oranjefonds en de stichting DOEN. Deze ondersteuning is niet structureel, maar bedoeld als aanjaagbudget voor de ontwikkelfase. Dit past goed bij het uitgangspunt van de coöperatie: niet afhankelijk worden van subsidies, maar zorgen dat je werkt met een sluitend verdienmodel. De leden van de coöperatie betalen jaarlijks een contributiebedrag van minimaal 20 euro. Financieel staat de coöperatie er goed voor, door efficiënt te werken en door de inzet voor elkaar wordt enorm bespaard op de kosten. Er is sprake van een gezonde

exploitatie. Een belangrijke inkomstenbron van de coöperatie bestaat uit de pgb's van de bewoners die steun en begeleiding krijgen van het team van de coöperatie.

Aandachtspunten

- De ontwikkeling van enthousiaste initiatiefgroep aan de keukentafel naar een organisatie met vastgoed en eigen personeel: dit vraagt energie, tijd en een nieuwe werkwijze.
- Het burgerinitiatief ontwikkelt zich vanuit de vraag wat er nodig is voor de inwoners van de vijf dorpen in het gebied van de coöperatie. Deze nieuwe manier van werken wordt omarmd door de overheid, maar voor diezelfde overheid is het soms lastig om ermee om te gaan. Loslaten en de regie overdragen aan inwoners staat nog in de kinderschoenen. Hoe geef je vorm aan de nieuwe taken, rollen en samenwerking.

Gouden tips uit Kloosterburen

- Zorg voor breed draagvlak voor al je plannen. De coöperatie in Kloosterburen organiseerde o.a. informatiebijeenkomsten, enquêtes, bewonersavonden en toekomstateliers. Het ledenaantal is sinds de oprichting verdrievoudigd, de betrokkenheid is groot, er zijn veel vrijwilligers en de ledenvergaderingen worden druk bezocht.
- Zet in op een regierol voor inwoners. Er wordt samengewerkt met tal van partners, maar in alles staan de inwoners aan het roer.
- Overweeg eigen personeel.
- Durf groot te denken en denk buiten de lijntjes. De coöperatie heeft gekozen voor overname van het pand Oldeheem (wonen, zorg, welzijn, ondernemerschap, bruisende ontmoetingsplek) en heeft ook eigen professionals zelf in dienst genomen (in 2018 zijn er rond de 20 personeelsleden).
- Investeer in samenwerking tussen alle lokale talenten, vrijwilligers, bestuurders en het professioneel team van de coöperatie.

LEEFBAARHEID

DORPSLOKET GRIJPSKERK

Dorpscoöperatie Grijpskerk Verbonden
en dorpsloket Voor Elkaar

GRIJPSKERK

ZUIDHORN
GRONINGEN

2.555 INWONERS

DORPSCOÖRPERATIE
GRIJPSKERK VERBONDEN
SINDS 2017

DORPSLOKET GRIJPSKERK

Het verhaal van de dorpscoöperatie

in Grijpskerk

De zorgaanbieder in Grijpskerk wilde de zorgvoorziening, De Wierde, in het dorp sluiten. Dat bracht grote onrust. Een initiatiefgroep met inwoners vanuit Grijpskerk en de omliggende dorpen nam het heft in handen: de groep zette vol in op behoud van De Wierde. Ze doorbrak de onzekerheid en concludeerde met behulp van een haalbaarheidsanalyse (die de gemeente financierde) dat De Wierde behouden kan blijven voor wonen en zorg in combinatie met een brede ontmoetingsfunctie.

De aanpak: dorpsenquête

In een dorpsenquête spraken bewoners zich uit over wat voor hun toekomst van belang is. Belangrijkste uitkomsten van de dorpsenquête:

- Grote deelname, meer dan 50% deed mee.
- Veel belangstelling om iets voor elkaar te betekenen: dorpsgenoten bieden meer dan 1000 vormen van hulp, steun, zorg, ontmoeting en activiteiten aan.
- Bewoners gaan voor een dorpscoöperatie, er is veel belangstelling voor het lidmaatschap.

Het hart van het initiatief is het zorgcomplex De Wierde, waar wonen met zorg voor ouderen wordt geboden. Inwoners en een nieuwe professionele zorgaanbieder NNCZ, die de zorg in De Wierde heeft overgenomen, werken samen aan een afstemming tussen formele en informele zorg. Zij versterken elkaar.

Verder zet het dorp in op versterking van de leefbaarheid in bredere zin, met een focus op een goede organisatie van hulp, steun en zorg aan elkaar. Dit is gericht op alle inwoners, alle leeftijdsgroepen, in alle levensfasen. Daarbij kiezen ze ervoor om zelf de regierol voor leefbaarheid te nemen.

Bewoners willen in het pand De Wierde ook een multifunctioneel centrum creëren waar tal van activiteiten gaan plaatsvinden, waar voorzieningen worden gehuisvest en waar gezamenlijk kan worden gegeten. Zo 'bouwen' ze aan een Nieuwe Wierde, het kloppend hart in de dorpsgemeenschap.

DORPSLOKET GRIJPSKERK

De financiële bijdrage van de provincie

opende voor ons deuren bij andere geldverstrekkers

Dorpscoöperatie Grijpskerk Verbonden en Dorpsloket voor Elkaar

Grijpskerk koos voor een dorpscoöperatie waarin de ledenvergadering het hoogste orgaan is. De coöperatie is de uitvalsbasis voor verdere ontwikkeling van de initiatieven voor versterking van de leefbaarheid. Na het veiligstellen van het voortbestaan van De Wierde hebben bewoners het 'Dorpsloket voor Elkaar' opgezet. Een fysieke plek waar diensten (vervoer, hulp, steun, kleine klusjes en dergelijke) aan elkaar kunnen worden gevraagd en aangeboden.

Het behoud van De Wierde, de totstandkoming van de dorpscoöperatie en het dorpsloket zijn voorbereid door een krachtige initiatiefgroep van inwoners. Van meet af aan heeft de groep samen opgetrokken met de andere dorpsorganisaties, verenigingen, instanties en belangengroepen.

Financiën

Crowdfunding en financiële steun van o.a. de gemeente Zuidhorn en de Rabobank bieden ruimte voor het inschakelen van externe deskundigheid. Daarnaast is financiering gezocht bij fondsen en overheden. Dit alles maakte het mogelijk om met ondersteuning van experts een haalbaarheidsanalyse uit te voeren, een enquête te organiseren en een coöperatie op te richten.

Gouden tips uit Grijpskerk

- Kies voor slimme samenwerking met partners met wie je een visie deelt, zoals in Grijpskerk met de Noord Nederlandse Coöperatie van Zorgorganisaties. Deze organisatie is een belangrijke partner in dit initiatief.
- Werk aan breed draagvlak. Het plan en de inzet voor behoud van De Wierde is breed gewaardeerd in het dorp. Er is veel draagvlak in Grijpskerk voor de plannen van de initiatiefgroep;
- Betrek alle dorpsgenoten (bijvoorbeeld door een dorpsbrede enquête te organiseren).
- Werk aan een goed verdienmodel: door in te zetten op een bredere functie van het pand, is een basis gelegd voor behoud van wonen met zorg in het dorp.

ZORG

ZORGCOÖPERATIE HOOGELOON

De eerste zorgcoöperatie van Nederland, sinds 2005

HOGELOON

BLADEL
NOORD-BRABANT
2.200 INWONERS

ZORGCOÖPERATIE
HOOGELOON
SINDS 2005

ZORGCOÖPERATIE HOOGELOON

Het verhaal over een leven lang

wonen in je eigen dorp

De aanleiding voor inwoners om in actie te komen was de wens van ouderen uit Hoogeloon om zo lang mogelijk in het dorp te blijven wonen. Dat was alleen mogelijk als ook de zorg in het dorp goed was geregeld. Zorgvoorzieningen waren er niet, daar moest het dorp zelf voor in actie komen.

Zorgcoöperatie Hoogeloon (opgericht in 2005) is de eerste zorgcoöperatie van Nederland. Hoogeloon is een kerkdorp van de gemeente Bladel en telt ruim 2200 inwoners. De coöperatie zet zich in voor het behoud en het ontwikkelen van diensten, faciliteiten en zorg in het dorp. Zij wil hiermee bereiken dat ouderen en mensen met een beperking, ook bij een toenemende zorgvraag, in Hoogeloon kunnen blijven wonen.

De aanpak

In de coöperatie zorgen leden voor elkaar en samen organiseren zij diensten en zorgverlening. De vraag van de inwoners is leidend. Bij de oprichting van de coöperatie (2005) ging het om dagbesteding (nu een Wmo voorziening), daarna wilden ouderen zorg in de thuissituatie (zorgverzekering) en daarna zorg voor mensen met dementie in een Kleinschalige woonvoorziening in het dorp (WLZ-voorziening), de Villa van Hoogeloon. Deze Villa is tot stand gekomen door samenwerking van de zorgcoöperatie en Woningstichting de Zaligheden.

De stappen van de zorgcoöperatie zijn gebaseerd op de vraag vanuit de leden. Om deze scherp te krijgen organiseert de coöperatie veel ontmoetingen, er wordt veel tijd gestoken in gesprekken met de leden om de zorgvragen zo goed mogelijk te kennen. Uitgangspunt is: de zorgcoöperatie biedt begeleiding en ondersteuning met respect voor en aanvullend op wat mensen zelf kunnen en willen doen. De leden zijn de dragers van de coöperatie en zij bepalen samen het beleid.

Waar nodig werkt de zorgcoöperatie samen met partners, maar als de coöperatie dit zelf kan (zowel organisatorisch als financieel), dan neemt zij het heft in eigen hand. De coöperatie werkt met veel vrijwilligers en met professionele medewerkers. De medewerkers zijn ondergebracht bij een professionele zorgaanbieder, Joris-zorg, samenwerkingspartner van de zorgcoöperatie. De wetenschap dat professional altijd kunnen inspringen als het inwoners en vrijwilligers te veel of te moeilijk wordt geeft rust en vertrouwen.

ZORGOÖPERATIE HOOGELOON

Wij zijn veel goedkoper, maar net zo
belangrijk is de betrokkenheid van
de gemeenschap en de familie

Financiën

De coöperatie maakte in de startfase van nieuwe diensten en activiteiten gebruik van subsidies en fondsen, maar streeft naar (financiële) onafhankelijkheid. Bij het realiseren van een pand voor kleinschalig wonen in Hoogeloon is bewust gekozen om geen vastgoed in eigendom te verwerven. Het bestuur had hiervoor weliswaar een sluitend verdienmodel ontwikkeld, maar vond de belasting voor de toekomstige bestuurders te groot. Het pand, de Villa, is in samenspraak met bestuur en leden van de zorgcoöperatie gebouwd door Woningstichting de Zaligheden.

Aandachtspunten

- De samenwerking met de professionele zorginstelling loopt goed. Wel is het vervelend dat zorginstellingen met protocollen, checklijsten en regels werken die inwoners minder belangrijk vinden.
- Een knelpunt voor de zorgcoöperatie is momenteel langdurig ziekteverzuim. Zoals voor iedere kleine werkgever geldt is het belangrijk jezelf hiervoor te verzekeren. Voor zorgcoöperaties met eigen personeel is dit een belangrijk aandachtspunt.
- Het besturen van een startende coöperatie is een uitdaging, vergt creativiteit, innovatiekracht en ondernemerschap. Het geeft veel voldoening. Het wordt anders van aard en geleidelijk wordt de inzet van bestuurders een dagtaak. Het op tijd inschakelen van bestuurders met andere kwaliteiten is raadzaam.

Gouden tips

- Investeer in ontmoetingen en gesprekken met de leden van de coöperatie. Een sterk uitgangspunt van de coöperatie is: luisteren en zoeken naar de werkelijke vraag van de zorgvrager en zijn familie.
- Word niet afhankelijk van subsidies en fondsen. Voor de coöperatie is het belangrijk om over financiële middelen te beschikken, maar ook om vooral niet (te) afhankelijk te zijn van subsidies. Aanjaagsubsidies werken stimulerend, maar daarna is het zaak jezelf te kunnen redden om je onafhankelijkheid te bewaren.
- Bij het ontwikkelen van nieuwe activiteiten en diensten: zorg dat nieuwe activiteiten en diensten zich binnen een jaar financieel kunnen bedruipen. Is er na een jaar geen perspectief op financiële onafhankelijkheid, stel je dan de vraag of je ermee door wilt gaan.
- Zorg voor een goede ondersteuning van vrijwilligers. De kracht van een zorgcoöperatie in een dorp is de betrokkenheid van inwoners en vrijwilligers die zich hiervoor willen inzetten. Zij willen en kunnen echter geen verantwoordelijkheid dragen voor zaken waar ze niet voor opgeleid zijn.
- Leg afspraken met de samenwerkingspartners over taken, rollen en verantwoordelijkheden goed vast.

5 stappen plan

Hoe begin ik?
Wat komt er bij kijken?
Wat heb ik nodig?
Hoe werkt een verdienmodel?

Veel coöperaties in oprichting hebben behoefte aan een stappenplan, een methodiek, aan nieuwe verbindingen en contacten, aan aanjagers en meedenkers, aan begeleiding bij het ontwikkelen van verdienmodellen en aan ruimte om deze nieuwe vorm van ondernemerschap te ontwikkelen.

“In 5 stappen naar een coöperatie” is het stappenplan waar CMO STAMM veel mee werkt in de ondersteuning en begeleiding van coöperaties in wording.

1

zaaien

Start met kopgroep

Het begin. Wat leeft er in het dorp of de wijk? Waar is behoefte aan en waar liggen de kansen?

Breng het idee met een kleine groep enthousiastelingen in kaart en bepaal samen de inhoud. Tijd voor het vormen van een kopgroep die de regie op zich neemt.

- Kopgroep is samengesteld
- Doelstelling en kansen zijn helder
- Inhoud en richting zijn uitgezet

2

ontkiemen

Lokale kracht aanboren

De vraag ligt er! Het draait nu om lokale kracht en potentie. Wie wil er meedoen en waar zit de energie in het dorp of de wijk. Breng alle talenten in beeld. Zoek uit wie actief aan de slag wil.

Gebruik een activerende methodiek om zicht te krijgen op de kracht en potentie in de omgeving. Ga in gesprek met andere bewoners aan de keuken-, kantine- en tuintafel.

De kracht en de talenten uit het dorp of de wijk zijn in kaart gebracht en geactiveerd

3

wortel schieten

Droomscenario ontwikkelen

Nu is duidelijk waar de kansen en knelpunten liggen. Deel deze toekomstdroom met alle inwoners én ondernemers.

Zo creëer je draagvlak voor de coöperatie en wordt die ook echt eigendom van het dorp of de wijk.

Tijd om focus aan te brengen. Bepaal welke coöperatie je wilt zijn om de leefbaarheid van het dorp of de wijk te versterken. Dit geeft ruimte om de coöperatie verder te laten groeien.

- Kopgroep is samengesteld
- Doelstelling en kansen zijn helder
- Inhoud en richting zijn uitgezet

4

groeien

Verdienmodel uitwerken

Hoe gaat de coöperatie eruit zien en wat maakt het een succes? Zet ambitie om in concrete plannen.

Schrijf een plan van aanpak en benoem met wie je gaat samenwerken. Benader ondernemers en maatschappelijke organisaties en kijk wat je voor elkaar kunt doen.

Werk een verdienmodel uit, dat ervoor zorgt dat het initiatief ook financieel haalbaar is en blijft.

Hiervoor kan bijvoorbeeld de 'snelkookpan' gebruikt worden: een methode om in één dag een plan te smeden.

- Het verdienmodel is ontwikkeld
- Samenwerking met partners is vast gelegd

5

bloeien

Oprichten coöperatie

Nu kan de coöperatie (of een ander gekozen organisatiemodel) officieel worden opgericht. Tijd voor de notaris en de juridische, fiscale, financiële en operationele aspecten.

Na hard werken is de coöperatie een feit en kan het idee daadwerkelijk worden uitgevoerd. Bewoners, ondernemers, professionals, de gemeente en andere betrokkenen maken de coöperatie samen tot een succes.

- De statuten zijn vastgesteld en de coöperatie is opgericht
- Organiseer een feestelijke startbijeenkomst in het dorp of de wijk

volle bloei

De coöperatie (of een ander gekozen organisatiemodel) begint vol enthousiasme en vol goede moed. Het was een lange weg, van enthousiast idee tot de oprichting van. Het feest kan beginnen...

volle bloei

gouden tips

... maar hoe zorg je dat het leuk blijft? Inwoners runnen samen hun initiatief /coöperatie. Het gekozen organisatiemodel groeit mee met wat er nodig is, maar blijf aandacht houden voor een blijvende inzet van alle dorpstalenten, investeer in samenwerkingspartners en let op gezonde financiën en een solide meerjarenplan.

Ook is het belangrijk dat de bestuurskracht de slag maakt van ontwikkelen naar beheren, de communicatie helder blijft en zorg vooral voor veel bekendheid en een sterke uitstraling van een duurzame coöperatie.

- De creatieve enthousiastelingen van het eerste uur zijn niet per definitie de meest geschikte bestuurders voor de nieuwe organisatie. Kies voor elke fase de beste talenten.
- Blijf voortdurend in ontwikkeling, blij innoveren, stilstand is achteruitgang.
- Organiseer voortdurend ontmoetingen, blijf in gesprek met elkaar en samenwerkingspartners, investeer tijd in draagvlak en goede netwerken.
- Probeer niet afhankelijk te zijn van subsidies: na de ontwikkelfase moeten activiteiten en plannen zichzelf kunnen bedruipen! Zo houd je de regie!
- Groei is geen must. Ontwikkel vanuit wat nodig is, houd focus en bepaal samen wat belangrijk is voor de toekomst van je dorp of wijk.
- Laat je niet van slag brengen bij tegenslag, houd vertrouwen in je eigen plannen. Schakel externe deskundigheid in als het nodig is.
- Gebruik alle talenten in je dorp of wijk en LET IT GROW!

1 Zaaien

Start met kopgroep

- Kennis, advies en procesbegeleiding
- Schetsen en duiden van trends en ontwikkelingen, feiten en cijfermateriaal.
- Agenderen urgentie.
- Plan van aanpak voor vervolgstappen.
- Advies over financiering ontwikkelfase.

2 Ontkiemen

Lokale kracht aanboren

- Activerende methodieken voor verkennen en versterken draagvlak en draagkracht.
- Haalbaarheids-analyses.
- Begeleiden en versterken kopgroep.
- Verschillende soorten enquêtes om (zorg) vraag en aanbod in dorp of wijk zichtbaar te maken.

3 Wortel schieten

Droomsценario ontwikkelen

- Advies en begeleiding bij verschillende keuzes en aanbrengen focus.
- Creatieve werksessies om droom en ambitie vast te stellen.
- Advies over inhoud, strategie, financiering en opstellen van projectplannen.

4 Groeien

Verdienmodel uitwerken

- Advies en procesbegeleiding bij ontwikkelen ondernemingsplan.
- Verdienmodelsessies (verschillende methoden, waaronder de 'snelkookpan').
- Ondersteuning bij opstellen begroting, genereren van inkomsten in de ontwikkelfase en daarna (o.a. subsidies, fondsen, crowdfunding, reguliere inkomsten bv in de vorm van financiële bijdragen voor dienstverlening, right to challenge).

Volle bloei

Energie vasthouden en aandacht voor continuïteit

- Advies over samenwerking en co-creatie met partners, samenwerken in nieuwe netwerken, intentieverklaringen, convenanten en praktische uitwerking van samenwerkingsintenties.
- Advies over het opzetten van een duurzame organisatie voor de toekomst.
- Advies over organisatiemodel en werkwijze: hoe doe je het samen, welke kennis en kwaliteiten zijn in de verschillende fasen nodig en hoe houd je de energie van het eerste uur vast.
- Zet alle kracht, betrokkenheid en deskundigheid in: organiseer toekomstateliers, workshops en kennisbijeenkomsten voor actieve inwoners, bestuurders en andere betrokkenen.
- Advies en begeleiding bij het vormgeven van de coöperatieve samenwerking: aandacht voor goede communicatie, het opbouwen van strategische netwerken, sterke samenwerking met partners, flexibel omgaan met regelgeving en de relatie met overheden.
- Advies, tips en ondersteuning bij je nieuwe rol als sterke partner in de gouden driehoek van inwoners, overheid en maatschappelijke partners.

5 Bloeien

Start initiatief: juridische vorm en feestelijke start

- Advies over statuten en huishoudelijk reglement en de gang naar de notaris.
- Advies over juridische, financiële en organisatorische zaken (personeel, verzekeringen, vastgoed, convenanten met partners, aansprakelijkheid, enzovoort).
- Werksessies om de uitvoering in gang te zetten.

Juridische, fiscale, financiële en operationele aspecten

Een coöperatie is een vereniging die staat voor de (materiële) belangen van haar leden. Leden zijn individuen of bedrijven/instellingen. De coöperatie werkt voor, door en met de leden. De leden betalen mee aan de oprichting en het in stand houden van de coöperatie.

Een coöperatie mag winst uitkeren aan de leden (in tegenstelling tot een gewone vereniging). In principe wordt over de winst van de coöperatie vennootschapsbelasting geheven. Hoe de winst wordt verdeeld bepalen de leden. Zo kan besloten worden dat de winst ingezet wordt voor nieuwe dorps-/wijkinitiatieven. Of dat wie meer heeft ingebracht meer van de winst ontvangt. Of dat de winst wordt geherinvesteerd in de coöperatie. Het hoogste orgaan van de coöperatie is de algemene ledenvergadering, die ook het bestuur benoemt. Dit kan ook aan een ledenraad gedelegeerd worden. Coöperaties moeten worden ingeschreven in het handelsregister en moeten jaarstukken opstellen. Voor dorps- en wijkinitiatieven is de coöperatie u.a. (uitgesloten aansprakelijkheid) de meest voor de hand liggende vorm. Zie verder Burgerlijk Wetboek artikelen 2:53 tot en met 2:63k.

CMO STAMM

De verbindende schakel tussen

woongemeenschappen en

de publieke en private sector

CMO STAMM is hét kenniscentrum voor sociaal-maatschappelijke vraagstukken in Groningen en Drenthe. Samen met onze partners creëren we innovatieve oplossingen die bijdragen aan een krachtige samenleving. Een samenleving waarin iedereen meedoet. Dat is wat ons drijft.

We onderzoeken, initiëren, adviseren en realiseren. Altijd onafhankelijk. Met innovatiekracht, kennis van zaken en het vermogen te verbinden. Met een scherp oog voor de mensen voor wie we het doen. Zo realiseren we oplossingen met impact.

Op lokaal niveau leiden wij concrete uitdagingen in goede banen en op regionaal niveau brengen we partijen bij elkaar. Wij adviseren instellingen, organisaties, ondernemers, inwonersgroepen en creëren draagvlak voor initiatieven en innovatieve oplossingen.

Vanuit deze achtergrond hebben wij een aanpak ontwikkeld voor het opzetten van coöperaties. Bij het opzetten van een coöperatie komt het in hoge mate aan op: heldere stappen, een goed doordacht plan, lokaal draagvlak, daadkracht en inzet van alle talenten.

We bieden ondersteuning in alle fasen van het proces: van de eerste ideeën tot aan het ondertekenen van de statuten van de coöperatie. En ook daarna: als het gaat om het concreet invullen van het coöperatieve samenwerken met alles wat daarbij komt kijken.

Daarvoor zetten we onze activerende methodieken in, onze sociaal economische expertise, onze strategisch adviesrol en onze procesbegeleiding.

Meer informatie: www.cmostamm.nl

Fenna Bolding / f.bolding@cmostamm.nl

Redactie Fenna Bolding | STAMM CMO
Teksten CMO STAMM Hedde Meima | Heddeopscherp.nl
Vormgeving Studio Martiene Raven
Fotografie Imka van de Weem (Hoogeloon), De Huiskamer van Gasselternijveen,
Hylke Zijlstra (Sauwerd) en CMO STAMM (Kloosterburen en Grijskerk)

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door de provincie Drenthe en Groningen

A man with short hair, wearing a grey sweater and a bright green apron, stands with his arms crossed and a joyful expression, eyes closed and smiling. He is in a grocery store aisle. In front of him are several wicker baskets filled with fresh produce, including lemons and oranges. The background shows a large window with a grid pattern, and a hanging light fixture is visible above. The entire image has a light blue and green color overlay.

van inzicht naar impact.